

last nukleární síly, spatřuje v tom, že „Británie uznává potřebu uspokojit německý požadavek na silnější účast v nukleární obraně“, zatímco Francie „za žádných podmínek nezamýšlí, aby se Německo stalo, byť jen nerovným, nukleárním partnerem“ (str. 109). V této souvislosti je poučná i její úvaha o tom, že partneri Francie a NSR nevidí záruky, že by Velká Británie jako člen EHS „v řadě otázek nezaujímala společný postoj s Německem“ (str. 66). Z rozdílnosti přístupu obou zemí k nukleárnímu statutu NSR se v publikaci vyvozuje, že francouzský postoj je bližší sovětskému stanovisku než americkému nebo britskému. Tento závěr, s nímž se lze plně ztotožnit, by bylo možno podpořit i francouzským vztahem k hranici Odra—Nisa a některými náznaky realističtějšího hodnocení existence dvou německých států z francouzské strany.

Je zajímavé, že pokud jde o „mýty“, zastávané vlastní britskou stranou, se Dorothy Picklesová přibližuje mnohem více reálnému pohledu. To se týká především teze, že „v oblasti zahraniční politiky existuje značný soulad mezi generálem de Gaullem a jeho oponenty, zvláště pokud jde o bezprostřední cíle“ (str. 178). Takové ocenění je zřejmě blíže pravdě než v britském veřejném mínění záměrně šířený a rozšířený názor, že de Gaullov odchod z politické scény bude znamenat i zásadní obrat v zahraničně politické orientaci Francie. Mezi iluze, jež se snaží uvést na správnou míru, je i domněnka, že se Velká Británie bude moci vyhnout volbě mezi Commonwealthem a Evropou,

a předpoklad, že po eventuálním získání členství v EHS se Británií podaří utvářet západoevropské společenství podle svých představ a potřeb. Varuje také před přílišným spoléháním na podporu partnerů Francie, pokud jde o britský vstup do EHS, a poukazuje zejména na to, že jejich stanovisko je negativně ovlivňováno neschopností Velké Británie vyřešit uspokojivě své vlastní hospodářské obtíže.

Z celého pojetí studie je zřejmý autorčin proatlantický postoj a z něho vyplývající v zásadě záporné hodnocení současné linie francouzské zahraniční politiky. Proto ve svém ocenění francouzsko-britských vztahů nachází velmi málo styčných bodů, spojujících obě země, a to nejen z hlediska současné situace, ale i blízké budoucnosti, a v podstatě je redukuje na hospodářskou a technologickou oblast. Tento postoj je rozhodující i pro její hodnocení otázky užšího spojení Velké Británie s Evropou. Její závěry v tomto směru jsou ovlivněny nejen zjištěným značným nevyjasněností a hluboké protikladnosti představ o politické tvárnosti rozšířeného západoevropského společenství, ale zejména pochybnostmi o tom, zda západní část evropského kontinentu může skutečně sehrát samostatnější úlohu v současném světě. Nevyčleněným výsledkem její analýzy britských zájmů, stanovisek gaullistické zahraniční politiky a opozičních francouzských sil a postoje partnerů Francie v EHS je, že vstup Velké Británie do západoevropského společenství je značně problematickou a, bez ohledu na délku trvání gaullistické moci, velmi dlouhodobou záležitostí.

JINDŘICH TIŠLER

NĚMECKO, DÍAZ A MEXICKÁ REVOLÚCIA

Friedrich Katz, *Deutschland, Díaz und die mexikanische Revolution.*

Die deutsche Politik in Mexiko 1870—1920. VEB Verlag der Wissenschaften, Berlin 1964, 515 str.

Nie je náhodné, že si Friedrich Katz, který přednáša na Humboldtově univerzitě v Berlíně, za predmet bádania (a habilitačnej práce) zvolil práve Mexiko. Pri skúmaní zámorskej politiky cisárského Nemecka a jeho postavenia v tejto časti sveta, Mexiko objektívne poskytovalo, ak sa to dá tak povedať, najoptimálnejšie podmienky pre overenie si možnosti a schopnosti prenikania do tejto oblasti, vzhľadom k stretávaniu sa záujmov európskych mocností a hlavne USA na jeho území. Autorovým úmyslom bolo postihnúť a charakterizovať expanzívnu zahraničnú politiku Nemecka a jej metódy, ako

aj výsledky v pomere k vynaloženému úsiliu v takejto exponovanej zóne. Treba zdôrazniť, že nielen voči Mexiku ako cieľu, ale aj ako prostriedku nemeckej americkej politiky, a to ako pred, tak počas prvej svetovej vojny. Pritom rovnako rozloženú pozornosť venoval dvom otázkam: vzťahom Nemecka k Mexiku a vzťahu nemeckého a amerického imperialismu, ktorých záujmy sa nie vždy prelínali a križovali, ale často existovali paralelne.

Najzávažnejšou časťou práce, ktorá obsahuje desať kapitol (Die Entwicklung Mexikos bis zum Staatsstreich von 1876;

Die Zeit des Díaz-Regimes; Deutschland und Mexiko von 1876 bis 1910; Die Revolution von 1910 und die Regierung Maderos; Das Huerta-Regime und die zweite Etappe der mexikanischen Revolution; Mexiko in den Jahren 1914—1916; Das deutsch-mexikanische Verhältnis in den ersten drei Kriegsjahren; Die deutsche Politik in Mexiko seit dem Kriegseintritt der USA; Die Haltung der mexikanischen Regierung im ersten Weltkrieg; Die Nachkriegszeit (1918—1920), sú state o snáhách európskych mocností a USA o využití revolučného hnutia v Mexiku pre svoje vlastné zámery a o ich rivalite a prostriedkoch pri presadzovaní sa.

Friedrich Katz uvádza do súvislosti pozadie a ráz takéhoto úsilia vo svetovom rámci slovami: „... britský imperializmus zrazu otvoril srdce utlačovaným Čechom a Slovákom, kým nemecký imperializmus sa prehlásil apoštolom indického a írskeho oslobodzovacieho hnutia. Po vypuknutí mexickej revolúcie pokúšali sa zároveň USA, Veľká Británia a cisárske Nemecko využiť ako revolučné, tak kontrarevolučné hnutie v Mexiku. Bez preháňania možno tvrdiť, že metódy, aké sa počas prvej svetovej vojny praktikovali v iných krajinách, už predtým istým spôsobom mali svoju generálnu skúšku v Mexiku.“

Katzovým zámerom bolo dokázať, akú úlohu práve v Mexiku pri tomto procese hralo Nemecko, ktoré spolu s Veľkou Britániou zasahovalo do sféry „vyhradenej“ Spojeným štátom. Autor pri skúmaní tohto problému nemohol čerpať z pôvodnej nemeckej literatúry, ktorá sa zameriavala predovšetkým na obchodné styky a lodnú dopravu a pri analýzach spoločenského a politického druhu sa opierala hlavne o tieto zdroje a čerpala z nich. Z toho dôvodu musel Friedrich Katz previesť podrobný archívny prieskum (celkom v 23 archívoch) v NDR, NSR, Rakúsku, Francúzsku, Mexiku a na Kube. Tiež dôkladne preštudoval pamäti a materiály i korešpondenciu diplomatov, politikov, generálov a agentov, a to nemeckých, mexických a severoamerických a podarilo se mu tak získať informácie o špiónáží tajných služieb. Na základe takejto prípravy mohol potom zostaviť fundovaný prehľad nemeckej politiky voči Mexiku a diplomatického záuklisného boja o získavanie pozícií politických a zvlášť hospodárskych v tejto americkej krajine. Katzova práca dokázala, že aspirácie nemeckých bankárov a diplomatov na pretvorenie Mexika v nástroj nemeckého finančného kapitálu sa nesplnili; ako sa nesplnili ani nereálne predpoklady na vytvorenie európsko-amerického pro-

tektorátu v Mexiku, ktorý mal slúžiť ako precedent pre ostatnú Latinskú Ameriku.

Jednou z najzaujímavejších častí knihy sú kapitoly o pokusoch Nemecka ovplyvňovať Mexiko v rokoch prvej svetovej vojny, ktoré sa vtedy zmietalo uprostred občianskej vojny. Ukazuje, s akými argumentami nemecká politika počítala, na ktoré skupiny sa orientovala a k akým dochádzala záverom a výsledkom, ako sa snažila využiť protiamerického ctenia a čo si sľubovala od eventuálneho vytvorenia spolku Nemecko—Mexiko—Japonsko, namiereného proti USA, a to v dobe, keď Spojené štáty zachovávali ešte neutralitu. Friedrich Katz podrobne popisuje a rozoberá návrhy nemeckého ministerstva zahraničných vecí a činnosť jeho jednotlivých diplomatov vzhľadom k plánovanej kvalitatívnej zmene vzťahov medzi týmito dvomi štátmi (napríklad návrh na prepracovanie zmluvy o priateľstve, obchode a námornej doprave z r. 1882, na vybudovanie rádlostanice, priamo spojujúcej Nemecko s Mexikom, na vybavenie armády mexickej, na vytvorenie námorných základní a pod.). Vysvetľuje motívy vedúce k jednaniam medzi Venustianom Carranzom, šéfom konštitucionalistickej vlády, s nemeckými vyslancami a poukazuje na príčiny obapolnej nespokojnosti s druhým partnerom, vznikajúce z diametrálnej rozpornosti záujmov (nemecká snaha vyprovokovať Mexiko k vojne so Spojenými štátmi, neočota a nezáujem uznať de iure Carranzovu vládu a pod.).

Pochopiteľne, že vstup USA do vojny proti Nemecku postavil nemecko-mexické vzťahy pred nové problémy. Konečné odmietnutie nemecko—mexicko—japonského spolku zo strany Mexika poskytovalo nemeckej politike dve možnosti: alebo ďalej usilovať všetkými možnými spôsobmi o rozduchanie vojny medzi Mexikom a USA alebo o zachovanie neutrality Mexika v prvej svetovej vojne, čo by bolo výhodné pre prenikanie nemeckého kapitálu do mexického hospodárstva a z vojenského hľadiska by prinútilo USA viazať značný počet vojenských jednotiek na hraniciach s Mexikom. Katz na základe faktografického materiálu vymenúva dôvody, ktoré viedli k odmietnutiu prvej a prijatiu druhej alternatívy, aké sily tú ktorú koncepciu v Nemecku a Mexiku podporovali a pričínili sa o jej uskutočnenie. Postoj mexickej vlády k prvej svetovej vojne podal F. Katz v samostatnej kapitole spolu s analýzou vnútorných mexických pomerov tej doby, ktoré prispeli v rozhodujúcej miere k vyhláseniu neutrality Mexika a čiastočne aj ovplyvnili jeho povojnový vývoj.

EUBICA SUCHÁNKOVÁ